

Meldcode

dierenmishandeling
voor dierenartsen

1. Inleiding

De kerntaken van een dierenarts zijn het bewaken van de diergezondheid, het dierenwelzijn en de volksgezondheid. De dierenarts speelt een belangrijke rol in het behartigen van deze maatschappelijke belangen¹. De maatschappij verwacht onder meer van dierenartsen dat zij actief handelen in situaties waar het welzijn van dieren ernstig in het geding is. Dit doen zij vanuit hun rol als behandelend dierenarts en vertrouwenspersoon van diereigenaren. Zo zullen dierenartsen als het nodig is hun klanten wijzen op tekortkomingen in de huisvesting, verzorging en voeding van hun dieren. In het geval van verwondingen of aandoeningen zullen zij deze het beste kunnen behandelen. Maar als er volgens dierenartsen sprake is van ernstige misstanden, zou dit ook moeten leiden tot een melding bij bevoegde instanties.

Op 21 april 2010 dienden Tweede Kamer-leden Polderman en van Velzen (SP) een motie in waarin ze de toenmalige minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) vroegen een meldplicht voor dierenmishandeling in te stellen voor dierenartsen². Een dergelijke meld-

plicht zou moeten bijdragen aan vroegtijdige signalering van dierenmishandeling. De motie is door de ministers Hirsch Ballin (Justitie) en Verburg (LNV)³ afgeraden omdat het voor dierenartsen lastig kan zijn dierenmishandeling als zodanig eenduidig te herkennen. Zij stelden wel voor in plaats hiervan een meldcode in te voeren en daarover in contact te zullen treden met de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMVD). De Tweede Kamer stemde hiermee in en de motie werd ingetrokken.

Op 26 mei 2010 vond een eerste overleg plaats tussen LNV, Justitie en KNMVD. Daar kreeg de KNMVD de vraag het voortouw te nemen in het opstellen van een dergelijke meldcode.

Omdat de KNMVD als beroepsorganisatie erkent dat de dierenarts een belangrijke rol heeft bij de vroege detectie van dierenmishandeling, heeft het bestuur besloten dit verzoek te aanvaarden. De meldcode is tot stand gekomen in samenwerking met het departement Dier in Wetenschap en Maatschappij van de faculteit Diergeneeskunde te Utrecht.

2. Doelstelling, kaders en randvoorwaarden van de meldcode

Tot nu toe bestonden er geen richtlijnen voor het melden van dierenmishandeling door dierenartsen. Dat wil niet zeggen dat dierenartsen geen meldingen doen van dierenmishandeling. Dierenartsen maken daarbij gebruik van bestaande structuren zoals de Landelijke Inspectie Dierenmishandeling, de n v w a en het Vertrouwensloket Preventie Verwaarlozing Landbouwhuisdieren. Jaarlijks worden hier door dierenartsen tientallen meldingen gedaan*.

Doel van de meldcode

De nieuwe meldcode heeft als doel dierenartsen te helpen met het signaleren van dierenmishandeling. Daarnaast wil de knmvd met deze meldcode dierenartsen ondersteunen bij het maken van een goede afweging bij het melden van dierenmishandeling. De code wijst dierenartsen de weg naar instanties die hen kunnen adviseren en waar men melding kan doen. Uiteindelijk moet dit leiden tot een snellere detectie en het voorkomen van dierenmishandeling.

Bij het opstellen van deze meldcode is onder andere gebruik gemaakt van de Basismeldcode huiselijk geweld en kindermishandeling van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport⁴, de meldcode kindermishandeling van

de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering van de Geneeskunst (knmg)⁵ en de Royal College of Veterinary Surgeons Guide to Professional Conduct⁶.

Definitie dierenmishandeling

Voor het goed functioneren van de meldcode is het allereerst nodig overeenstemming te bereiken over het begrip dierenmishandeling. Wat onder dierenmishandeling wordt verstaan, hangt af van het maatschappelijk perspectief en de positie en het gebruik van bepaalde diergroepen. Hoe de maatschappij aankijkt tegen dieren en tegen dierenwelzijn speelt dus een belangrijke rol en is aan verandering onderhevig.

De faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht hanteert de volgende definitie van dierenwelzijn: een individueel dier verkeert in een staat van welzijn wanneer het in staat is zich actief aan zijn levensomstandigheden aan te passen en daarmee een toestand te bereiken die het als positief ervaart⁷. Als een dier niet meer in staat is zich binnen zijn eigen natuurlijke grenzen aan te passen, kan het welzijn in het geding komen. Bij de beoordeling van het welzijn van dieren moet verschil worden gemaakt tussen de acute situatie en de lange termijn. Voor de acute

* Jaarverslagen LID en vertrouwensloket preventie verwaarlozing landbouwhuisdieren.

situatie bieden de vijf vrijheden van Brambell[†] een aanknopingspunt. Op de lange termijn is de beoordeling van welzijn een complexere afweging van interne en externe factoren.

Wanneer een aantasting van het welzijn precies overgaat in dierenmishandeling blijft een lastige discussie. Het is aan de individuele dierenarts om per geval een professionele afweging te maken. Leidend daarbij is uiteraard het wettelijk kader (zie hieronder). Maar in het kader van deze meldcode wordt onder dierenmishandeling in ieder geval verstaan:

Het onnodig of kwaadwillig toebrengen van pijn of letsel dan wel het anderszins benadelen van de gezondheid en het welzijn van dieren, bijvoorbeeld in het geval van verwaarlozing door het onthouden van de nodige zorg.

Het is ook mogelijk een parallel te trekken met kindermishandeling⁸. Daar onderscheidt men vier typen van misbruik: fysiek, seksueel, emotioneel en verwaarlozing. Met name gevallen van fysiek geweld en verwaarlozing komen bij dieren regelmatig voor. Ook seksueel misbruik wordt wel waargenomen en gaat soms gepaard met ernstige fysieke verwondingen. Onder emotioneel geweld wordt verstaan de psychische belasting van dieren door verbale bedreigingen (schreeuwen), dreigen met fysiek geweld of het onthouden van aandacht. Emotioneel geweld is lastig aan te tonen, maar gedragsproblemen kunnen hiervoor wel een aanwijzing zijn.

Wettelijk kader dierenmishandeling

In (het voorstel voor) de Wet dieren⁹ staat net als in artikel 36 van de vigerende Gezondheid- en welzijnswet voor dieren dat dierenmishandeling verboden is. Dat wil zeggen: 'Het zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen

ter bereiking van zodanig doel toelaatbaar verboden is, bij een dier pijn of letsel te veroorzaken dan wel de gezondheid of het welzijn van het dier te benadelen.'

Tot deze ontoelaatbare handelingen horen volgens de wetgever in ieder geval:

- een dier arbeid doen verrichten die kennelijk zijn krachten te boven gaat of waartoe het uit hoofde van zijn toestand ongeschikt is;
- een koe met overvolle uier vervoeren of op een markt of openbare verkoping ten verkoop houden;
- bij de verlossing van een koe gebruikmaken van dierlijke trekkracht of van een niet daarvoor bij ministeriële regeling toegelaten krachttoestel;
- en een hond als trekkracht gebruiken (er is een ontheffing voor sledehonden).

Verder kunnen via een algemene maatregel van bestuur gedragingen en gebruik van bepaalde voorwerpen worden aangewezen, die bij dieren pijn of letsel kunnen veroorzaken dan wel de gezondheid en het welzijn dusdanig benadelen dat ze verboden zijn.

In het Ontwerpbesluit houders van dieren¹⁰ worden de volgende gedragingen hoe dan ook beschouwd als dierenmishandeling[‡]:

- het zich ontdoen van een dier;
- het schoppen van een dier;
- het zodanig slaan van een dier dat dit letsel ten gevolge heeft;
- het vastbinden of aanlijnen van een dier met gebruik van een voorwerp dat stroomstoten kan geven;
- het gebruik van een voorwerp bij een dier waarmee door middel van een elektromagnetisch signaal het dier pijn kan worden toegebracht;

[†] Dieren moeten vrij zijn van :
– honger, dorst of onjuiste voeding,
– thermaal en fysiek ongerief,
– verwonding of ziekten,

– angst en chronische stress,
– en dieren vrij zijn om een normaal, soorttypen gedragspatroon te vertonen.

[‡] Aangezien het hier om een ontwerpbesluit

gaat heeft bovenstaande opsomming nog geen wettelijke basis maar is het bij het opstellen van meldcode als richtinggevend gehanteerd.

- het onderwerpen van een dier aan een explosieve, bijtende of brandende stof;
- het gebruiken van een voorwerp bij een dier waarmee het dier kan worden onderworpen aan elektromagnetische of ioniserende straling;
- het onderwerpen van een dier aan het gevaar van verdrinking;
- het weiden van een dier op niet beweidbaar land of, anders dan voor korte duur, weiden op slecht beweidbaar land;
- het zich vervoeren of verplaatsen, het zich laten vervoeren of laten verplaatsen of een ander doen vervoeren of doen verplaatsen op een dier, dan wel in of op een vervoermiddel dat wordt voortbewogen door een dier, dat arbeid verricht als bedoeld in artikel 2.1, tweede lid, onderdeel a, van de wet.

In de toelichting bij dit besluit wordt nader uitgewerkt wat men onder deze handelingen verstaat. Deze opsomming van handelingen is niet restrictief en in principe zijn alle handelingen die in strijd zijn met het basisartikel (art. 36 GWWD of art. 2.1 wetsvoorstel Wet dieren) strafbaar. Specifieke aanduiding van bepaalde handelingen in het Besluit houders van dieren moet echter de bewijslast voor handhavers en rechtelijke macht vereenvoudigen.

Het is ook wettelijk bepaald dat iedereen die dieren houdt, een zorgplicht heeft en dat iedereen hulpbehoevende dieren de nodige zorg moet verlenen (art. 37 GWWD en art. 2.1 en 2.2 wetsvoorstel Wet dieren). In dit kader is ook de verwaarlozing van de zorg door het onthouden van afdoende huisvesting en verzorging strafbaar. In bovengenoemd ontwerpbesluit staat ook een aantal algemene normen voor de huisvesting en verzorging waaraan houders van dieren zich moeten houden. Zo moet er onder andere toegang zijn tot gezond en geschikt voer en vers drinkwater, moet de huisvesting dusdanig zijn dat zo veel mogelijk aan de ethologische en fysiologische behoefte van het dier wordt voldaan

en moet een dier dat ziek of verwond is onmiddellijk op passende wijze worden verzorgd.

Relatie met andere vormen van huiselijk geweld

Als dierenartsen te maken krijgen met dierenmishandeling, is het belangrijk dat ook in overweging wordt genomen dat in voorkomend geval een relatie kan bestaan tussen dierenmishandeling en huiselijk geweld¹¹. Dierenmishandeling kan namelijk gepaard gaan met andere vormen van huiselijk geweld. Bij het vermoeden dat dit het geval is, doet een dierenarts er dan ook verstandig aan deze verdenkingen te bespreken met professionele humane hulpverleners zoals huisartsen en de steunpunten huiselijk geweld (zie bijlage 11).

De Taskforce Huiselijk Geweld en Dierenmishandeling (www.taskforce-hg-dm.nl) probeert zowel humane hulpverleners en dierenartsen bewust te maken van dit verband. Via kennisoverdracht, het leggen van kruisverbanden tussen humane en veterinaire hulpverlening en het stimuleren van samenwerking wordt geprobeerd preventie en vroege signalering van huiselijk geweld tegen mens en dier te bewerkstelligen. De KNMVD neemt deel aan deze taskforce en wil met deze meldcode ook een mogelijke verbinding tot stand brengen tussen dierenmishandeling en andere vormen van huiselijk geweld.

Meldcode versus meldplicht

Sinds 2008 is er een Basismeldcode huiselijk geweld en kindermishandeling voor humane hulp- en zorgverleners. In 2011 treedt naar verwachting de Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling in werking waarmee professionals en organisaties in de sectoren:

- Gezondheidszorg
- Onderwijs
- Kinderopvang
- Maatschappelijke ondersteuning
- Jeugdzorg

- Justitie
 - Politie
- verplicht worden een meldcode te hebben en de werking ervan te stimuleren.

Een meldcode is iets anders dan een meldplicht. In het laatste geval is een professional verplicht een vermoeden van geweld te melden bij verantwoordelijke instanties. Een meldcode is een stappenplan dat kan helpen een juiste afweging te maken om iets wel of niet te melden. Met bovenstaande wet wordt het *gebruik* van een meldcode voor humane hulp- en zorgverleners wel verplicht.

De KNMVD voert overleg met de overheid over de vraag op welke manier de meldcode voor alle dierenartsen in wetgeving kan worden geïmplementeerd. Een mogelijkheid kan zijn dat de staatssecretaris de meldcode conform art. 8.46 van de Wet dieren tot gids voor goede praktijk verklaart, waardoor de meldcode algemeen bindend wordt.

Beroepsgeheim¹²

In de Wet op de uitoefening van de diergeneeskunde (straks Wet dieren) is geen beroepsgeheim opgenomen. Voor enkele andere beroepsgroepen is het beroepsgeheim wel in een wettelijke bepaling opgenomen[§]. Traditioneel behoren geestelijken, artsen, notarissen en advocaten tot de beroepen met een beroepsgeheim.

Wanneer er geen wettelijke bepaling is, kan een beroepsgeheim echter ook voortvloeien uit bijvoorbeeld een overeenkomst, een maatschappelijke norm of uit beroepscode. In de Code voor de dierenarts van de KNMVD is een artikel opgenomen over de geheimhouding van patiënt- en cliëntgebonden gegevens^{**}.

§ Voorbeelden van wettelijke bepalingen waarin het beroepsgeheim is neergelegd: artsen en hulpverleners: artikel 457 van de Wet geneeskundige behandelingsovereenkomst (Wgbo) en artikel 88 van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG).

** Artikel 1.4 Code voor dierenarts maart 2010: Dierenartsen beschermen de patiënt- en cliëntgebonden gegevens die hen en hun medewerkers bij de uitoefening van de diergeneeskunde ter kennis komen, behoudens in de wet- en regelgeving vastgelegde omstandigheden of indien deze informatie

Wat is een beroepsgeheim? Het beroepsgeheim geeft vorm aan het al door Hippocrates gehuldigde algemeen rechtsbeginsel dat een ieder zich vrij en zonder vrees voor openbaarmaking van bepaalde informatie tot een dienstverlener moet kunnen wenden. Het beroepsgeheim vormt de basis voor het vertrouwen in de relatie tussen de dienstverlener en de patiënt of cliënt. Naast dit individuele aspect heeft het beroepsgeheim ook een collectieve kant. De maatschappij heeft er belang bij dat iedereen die in een benarde situatie verkeert, of dit nu ziekte, gewetensnood of ernstige beperking in rechten betreft, zich tot een vertrouwenspersoon kan wenden voor hulp.

Het beroepsgeheim omvat alle informatie die aan een persoon in zijn hoedanigheid van dienstverlener en tijdens de uitoefening van zijn beroep is toevertrouwd. Het gaat hier niet alleen om gegevens die direct betrekking hebben op de verleende dienst, maar ook feiten waarvan hij, als dienstverlener, kennis heeft gekregen en waarvan openbaarmaking het vertrouwen van de patiënt of cliënt zou kunnen schaden.

Conflict van plichten (zwijgplicht versus getuigplicht en aangiftplicht) Beroepsgeheim is geen absoluut recht. Natuurlijk dient men terughoudendheid te betrachten met het doorbreken van het beroepsgeheim, maar zwaarwegende (maatschappelijke) belangen kunnen aanleiding zijn het beroepsgeheim te doorbreken. Dit kan na toestemming van de betrokkene, op grond van een wettelijke bepaling en in bepaalde gevallen van noodtoestand of overmacht. Bij een conflict van plichten is er sprake van gewetensnood. Er is een conflict tussen de zwijgplicht en een ander zwaarwegend belang. Zo is bijvoorbeeld in de wet een aantal aangif-

nodig is voor zorgvuldig diergeneeskundig handelen. Het verschaffen van deze informatie aan derden geschiedt met medeweten van de direct belanghebbende en bij voorkeur met diens instemming.

teplichtige ziekten opgenomen. Daarmee heeft de wetgever bepaald dat wanneer een dierenarts een dergelijke infectieziekte constateert, hij zijn beroepsgeheim moet doorbreken door deze ziekte te melden. Bij een conflict van plichten moet degene die een beroepsgeheim heeft, zelf de afweging maken.

Beroepsgeheim en persoonsgegevens Persoonsgegevens mogen alleen worden gebruikt ten dienste van de uitvoering van een (behandel)overeenkomst. De wijze van verzamelen en opslaan dient in overeenstemming te zijn met de doeleinden waarvoor de gegevens worden verkregen. Voor zover niet al uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift een geheimhoudingsplicht geldt, moet iedereen die persoonsgegevens beheert, zich hier aan houden. In bepaalde gevallen kan van deze geheimhouding worden afgeweken, bijvoorbeeld wanneer er een wettelijke plicht tot gegevensverstrekking bestaat. Het College Bescherming Persoonsgegevens (www.cbppweb.nl) houdt toezicht op de naleving van de Wet bescherming persoonsgegevens.

Schenden van beroepsgeheim Normaal kan als het beroepsgeheim wordt geschonden op grond van artikel 272 van het Wetboek van Strafrecht^{††} een strafvervolgning plaatsvinden en eventueel een tuchtrechtelijke procedure worden gestart. Wanneer een dierenarts echter bij het volgen van deze, door de overheid gestimuleerde, meldcode voor dierenmishandeling een melding doet, is er geen sprake van schending van een beroepsgeheim. Het heeft de voorkeur bij een geplande melding toestemming te vragen aan de diereigenaar. Maar zelfs wanneer deze geen goedkeuring geeft of een gesprek over een melding om veiligheidsredenen onmogelijk

is, kan een dierenarts dierenmishandeling melden.

Overige randvoorwaarden

Bij de inwerkingtreding van deze meldcode is het belangrijk dat aan bepaalde randvoorwaarden wordt voldaan. Een van die randvoorwaarden is het creëren van een veilig werk- en meldklimaat voor dierenartsen. De dierenarts moet de zekerheid ervaren dat handelen volgens de code geen individuele keuze is maar door de samenleving en overheid gevraagd beleid.

Een aantal randvoorwaarden die door de KNMVD en/of overheid moeten worden ingevuld, zijn:

- het informeren van dierenartsen en diereigenaren over de meldcode;
- het aanbieden van voldoende en herhaalde nascholing over dit onderwerp;
- het integreren van de meldcode in het onderwijs aan de faculteit Diergeneeskunde;
- het afstemmen van deze meldcode en de meldingen die daaruit voorkomen met bestaande meldpunten;
- het zorgen voor beschikbaarheid van deskundigen bij bestaande meldpunten die geraadpleegd kunnen worden;
- het zicht houden op de effecten van de meldcode;
- het regelmatig evalueren van het gebruik van de meldcode;
- de ondersteuning wanneer dierenartsen (in en buiten rechte) worden aangesproken op het gebruik van deze meldcode;
- evaluatie van de meldingen door dierenartsen.

De KNMVD en de overheid zullen met elkaar in overleg treden hoe deze randvoorwaarden het best kunnen worden ingevuld.

^{††} Artikel 272 van het Wetboek van Strafrecht: hij die enig geheim waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat hij uit hoofde

van ambt, beroep of wettelijk voorschrift dan wet van vroeger ambt of beroep verplicht is het te bewaren, opzettelijk schendt, wordt

gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of een geldboete van de vierde categorie.

3. Meldcode dierenmishandeling voor dierenartsen

Het bestuur van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMVD)

Overwegende

- dat de KNMVD de beroepsorganisatie is van dierenartsen in Nederland;
- dat de KNMVD de belangen behartigt van dierenartsen die actief zijn in uiteenlopende werkvelden binnen de diergeneeskunde;
- dat de KNMVD de professionele ontplooiing van de dierenarts bevordert op het terrein van dierenwelzijn, diergezondheid, volksgezondheid en voedselveiligheid;
- dat dierenartsen een verantwoordelijkheid hebben wanneer zij bij het uitoefenen van hun beroep dierenmishandeling vermoeden;
- dat dit inhoudt dat zij bij de consultatie door diereigenaren en bij het onderzoek en de behandeling van dieren attent zijn op signalen van dierenmishandeling;
- dat vanzelfsprekend de wettelijke bepalingen over dierenmishandeling leidend zijn;
- dat onder dierenmishandeling in ieder geval wordt verstaan het onnodig of kwaadwillig toebrengen van pijn of letsel alsmede ver-

waarlozing van dieren, zoals het onthouden van de nodige zorg;

- dat dierenmishandeling een signaal kan zijn van andere vormen van huiselijk geweld;
- dat dierenartsen actief op deze signalen moeten reageren;
- dat de KNMVD daarom een meldcode voor dierenmishandeling wenst in te voeren;
- dat het gebruik van deze meldcode geldt voor zowel dierenartswerkgevers als -werknemers;
- dat aan deze meldcode praktisch invulling wordt gegeven door een stappenplan zodat dierenartsen weten wat van hen verwacht wordt bij signalen van dierenmishandeling.

In aanmerking nemende

- de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren;
- de Wet uitoefening diergeneeskunde;
- de Wet bescherming persoonsgegevens.
- (de Wet dieren)

Stelt deze Meldcode dierenmishandeling voor dierenartsen vast.

ARTIKEL 1

Definitie dierenmishandeling

Onder dierenmishandeling wordt in het kader van deze meldcode in ieder geval verstaan: het onnodig of kwaadwillig toebrengen van pijn of letsel of anderszins het benadelen van de gezondheid en het welzijn van dieren, bijvoorbeeld in het geval van verwaarlozing door het onthouden van de nodige zorg.

ARTIKEL 2

Algemene verantwoordelijkheid dierenarts

Iedere dierenarts hoort alert te zijn op risicofactoren en signalen van dierenmishandeling. Bij een vermoeden van dierenmishandeling neemt een dierenarts alle noodzakelijke stappen om duidelijk te krijgen of dit vermoeden klopt. Daarvoor maakt hij gebruik van het in artikel 4 genoemde stappenplan.

Een dierenarts gebruikt de tot zijn beschikking staande kennis, vaardigheden en onderzoeksmethoden om vast te stellen of het letsel het gevolg kan zijn van dierenmishandeling. Een dierenarts zorgt dat hij over actuele kennis beschikt over de risicofactoren en signalen van

dierenmishandeling. Een dierenarts is op de hoogte van de relatie tussen dierenmishandeling en andere vormen van huiselijk geweld en handelt hiernaar.

ARTIKEL 3

Dossiervorming

Een dierenarts houdt in het patiëntendossier zorgvuldig en objectief aantekening van (aanwijzingen voor) dierenmishandeling. Tevens noteert hij uitslagen van onderzoeken die met het oog daarop gedaan zijn, en inhoud van overleg met collega's of andere deskundigen. Ook legt hij vast wanneer hij gegevens uit de administratie aan derden verstrekt, of hij daar al dan niet toestemming voor heeft van de diereigenaar en alle andere stappen die hij in het kader van een vermoeden van dierenmishandeling heeft genomen.

Blijkt een vermoeden onterecht dan wordt dit ook uitdrukkelijk vermeld.

Patiëntendossiers worden standaard vijf jaar bewaard.

ARTIKEL 4

Werken volgens het stappenplan

Iedere dierenarts die dierenmishandeling vermoedt of vaststelt, handelt volgens het stappenplan in bijlage 1 van deze meldcode. Het stappenplan is een leidraad die dierenartsen helpt bij het maken van een goede afweging voor het doen van een melding.

ARTIKEL 5

Melden

In beginsel doet een dierenarts een melding op naam. In sommige gevallen zal een dierenarts een vermoeden van dierenmishandeling of een geval van dierverwaarlozing anoniem willen melden. De reden hiervoor kan zijn dat het doen van een melding negatieve gevolgen kan hebben voor de eigen veiligheid, de veiligheid van het personeel of de gezondheid en het welzijn van betrokken dier(en).

Bij de instanties waar dierenartsen een melding kunnen doen, is anoniem melden in principe mogelijk. Er wordt van de dierenarts verwacht dat hij zijn wens om anoniem te blijven kan motiveren. In zijn algemeenheid kunnen strafbare feiten ook anoniem worden gemeld bij het meldpunt Meld Misdaad Anoniem. Een lijst met instanties waar dierenartsen advies kunnen inwinnen en kunnen melden, is bijgevoegd als bijlage II bij deze meldcode.

ARTIKEL 6

Informatie aan andere betrokken professionals

Een dierenarts kan indien hij dat noodzakelijk acht, ook informatie verstrekken aan een andere bij het gezin of huishouden betrokken hulpver-

lenende instantie of arts. Dit doet een dierenarts met name wanneer er naast dierenmishandeling ook een vermoeden is van andere vormen van huiselijk geweld. Het is verstandig deze stap te voren te overleggen met humane steun- en adviespunten (zie bijlage 11).

ARTIKEL 7

Informatie aan politie, justitie en andere overheidsinstanties

Een dierenarts verstrekt zonder toestemming van de diereigenaar in beginsel geen vertrouwelijke informatie uit het patiëntendossier aan politie en/of justitie. Alleen wanneer hiertoe een wettelijke verplichting bestaat of een dierenarts hier door gerechtelijk bevel toe wordt gedwongen, geeft hij vertrouwelijke informatie uit het patiëntendossier vrij. Ook wanneer een dierenarts van mening is dat het in het belang van gezondheid en welzijn van betrokken dier(en) is of wanneer er volksgezondheidsrisico's bestaan, kan een dierenarts zonder toestemming van de diereigenaar informatie vrijgeven aan derden.

ARTIKEL 8

Het nalaten van handelend optreden

Het passief optreden bij vermoedens of vaststelling van dierenmishandeling kan een dierenarts tuchtrechtelijk verweten worden. Betrokken individuen of instanties kunnen hierover bij de klachtambtenaar van het ministerie van Economie, Landbouw & Innovatie (ELI) een klacht neerleggen. Het niet actief optreden kan worden gezien als het verzaken van de zorgplicht op basis van artikel 14 van de Wet op de uitoefening van de diergeneeskunde en artikel 4.2 van de Wet dieren^{††}.

††

1. Personen die zijn toegelaten tot het beroepsmatig verrichten van diergeneeskundige handelingen schieten niet door enig handelen of nalaten tekort in de zorg die zij in hun hoedanigheid:

a. behoren te betrachten ten opzichte van

een dier met betrekking tot welke hun hulp is ingeroepen,

b. verlenen of in geval van nood behoren te verlenen ten opzichte van een dier.

2. Personen die zijn toegelaten tot het beroepsmatig verrichten van diergeneeskundige handelingen schieten niet zodanig tekort in

hetgeen van hen in hun hoedanigheid mag worden verwacht dat daardoor ernstige schade kan ontstaan voor de gezondheidszorg voor dieren.

3. Het in het eerste en tweede lid bepaalde is tevens van toepassing ten aanzien van andere dan gehouden dieren.

Bijlage 1

Het stappenplan voor dierenartsen bij signalen dierenmishandeling

Voor dierenartsen is een stappenplan ontwikkeld, dat is afgeleid van de humane Basismeldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Het stappenplan bestaat in principe uit vijf stappen waarmee wordt beschreven wat een dierenarts moet doen in het geval van een verdenking op dierenmishandeling.

Deze vijf stappen zijn in het kort:

- Het in kaart brengen van signalen.
- Collegiale consultatie en zo nodig raadplegen van bestaande meldpunten dierenmishandeling en/of verwaarlozing.
- Een gesprek met de diereigenaar.
- Het wegen van het letsel of de verdenking op dierenmishandeling.
- Beslissen: hulp organiseren of melden.

Het stappenplan moet de dierenarts stap voor stap door het proces leiden, vanaf het moment dat hij signaleert tot aan het moment dat hij eventueel besluit te melden. De stappen proberen duidelijk te maken wat er van een dierenarts wordt verwacht bij signalen van dierenmis-

handeling en hoe hij^{§§}, rekening houdend met de vertrouwensrelatie, op een verantwoorde manier tot een besluit kan komen over het doen van een melding.

Beschrijving van de stappen Hieronder volgt een korte omschrijving van de stappen die een dierenarts moet doorlopen bij het volgen van de meldcode.

Vier opmerkingen vooraf:

Eenmalige contacten: ook bij eenmalige contacten waar een duidelijke vertrouwensrelatie tussen dierenarts en diereigenaar ontbreekt, kan het vermoeden van dierenmishandeling ontstaan. Ook in deze gevallen is een melding van belang.

Strafrechtelijke aanpak: bij het vermoeden op een ernstig misdrijf is het verstandig direct contact op te nemen met politie, LID en/of nVWA. Gesprekken met de diereigenaar kunnen het leveren van bewijs in een strafzaak namelijk beïnvloeden.

§§ Waar 'hij' staat kan ook 'zij' gelezen worden.

Signalen herkennen: Het stappenplan treedt in werking op het moment dat er signalen zijn. Het herkennen van signalen is dus een van de professionele eigenschappen waarover een dierenarts moet beschikken, wil hij zijn verantwoordelijkheid kunnen nemen. Aan de bewustwording en de scholing van dierenartsen over de herkenning van dierenmishandeling zal los van deze meldcode zowel tijdens als na de opleiding aandacht moeten worden besteed. Voor het herkennen en vastleggen van dierenmishandeling zijn protocollen opgenomen als bijlage 111 bij deze meldcode.

Volgorde stappen: het stappenplan kent een bepaalde volgorde, die echter niet dwingend is. Ook kunnen stappen twee of drie keer gezet worden. Waar het om gaat, is dat een dierenarts voor hij besluit een melding te doen alle stappen heeft doorlopen.

STAP 1

In kaart brengen van signalen

Als een dierenarts signalen herkent van dierenmishandeling, wordt hem gevraagd deze in kaart te brengen. Een dierenarts legt deze signalen vast in het patiëntendossier, ondersteund met zoveel mogelijk bewijsmateriaal zoals laboratoriumuitslagen en (röntgen)foto's. Ook de anamnese die hij afneemt bij de diereigenaar, moet worden vastgelegd. Bij het in kaart brengen van deze gegevens maakt de dierenarts zo veel mogelijk gebruik van bestaande protocollen. Daarbij moeten feiten en vermoedens worden gescheiden. Hypothesen en veronderstellingen moeten als zodanig worden omschreven en als er informatie van een ander wordt vastgelegd, moet de bron worden vermeld.

STAP 2

Collegiale consultatie en zo nodig raadplegen bekende meldpunten

Een volgende belangrijke stap is het overleg met anderen over de opgemerkte en vastgelegde sig-

nalen. Vaak is dit eerst met een collega binnen de praktijk of een dierenarts dan wel specialist op afstand. Daarnaast kan het in dit stadium verstandig zijn ook vast te overleggen met een bestaand meldpunt voor dierenmishandeling of -verwaarlozing***. Dit advies kan gegeven worden op basis van anonieme patiënt- en cliëntgegevens en kan waardevol zijn voor het maken van de juiste afweging om tot melding over te gaan.

STAP 3

Gesprek met de diereigenaar

Openheid is een belangrijke grondhouding in de dienstverlening van dierenartsen aan diereigenaars. Daarom is het belangrijk om in een zo vroeg mogelijk stadium contact te zoeken met de diereigenaar om de signalen te bespreken. Soms zal het vermoeden door het gesprek worden weggenomen, dan zijn de volgende stappen in het stappenplan niet meer nodig. Is dat niet het geval dan wordt het stappenplan verder gevolgd. Ook in deze stap kan het nuttig zijn steun of advies te vragen van een collega of een bekend meldpunt.

Bij het in gesprek gaan, gaat het erom dat de dierenarts de diereigenaar:

- Het doel van het gesprek uitlegt;
- De signalen, dat wil zeggen de vastgelegde feiten en waarnemingen, bespreekt;
- De diereigenaar uitnodigt daarop te reageren;
- En pas na deze reactie zo nodig komt met een eigen interpretatie van hetgeen hij gezien en gehoord heeft en wat hij eventueel als advies gekregen heeft.

Soms kan het verstandig zijn een andere collega binnen de praktijk het gesprek met de eigenaar te laten voeren. Het is aan te bevelen de uitkomsten van het gesprek schriftelijk vast te leggen.

Eigen veiligheid Er kunnen zich situaties voordoen waarbij door een gesprek met de diereige-

*** Zie paragraaf over het melden.

naar de veiligheid van het dier, de dierenarts of het personeel van de praktijk in gevaar wordt gebracht. In die gevallen is het beter van een gesprek af te zien en over te gaan naar stap 4: de afweging. Een ander risico is dat door een gesprek de contacten van de diereigenaar met de dierenarts worden verbroken, waardoor de patiënt uit het zicht kan raken. Dit laatste mag geen reden zijn om signalen van dierenmishandeling te negeren.

STAP 4

Wegen van dierenmishandeling of -verwaarlozing

Na het volgen van de eerste drie stappen beschikt de dierenarts al over veel informatie, de beschrijving van de signalen zoals vastgelegd in de patiëntenadministratie, en het overleg met collega's, veterinaire specialisten of deskundigen op het gebied van dierenmishandeling. Het komt nu aan op het wegen van deze informatie. Deze stap vraagt van de dierenarts het risico op dierenmishandeling in te schatten, evenals de aard en de ernst hiervan. Mogelijk kan voorafgaand aan een eventuele melding als extra stap nog informatie worden ingewonnen bij instanties als de bestaande meldpunten of de KNMV D.

STAP 5

Beslissen: hulp organiseren, melden of niet

Na de weging en in overleg met deskundigen (collega's of andere professionals) komt de dierenarts tot een besluit. Wanneer er sterke vermoedens zijn van dierenmishandeling kan de dierenarts besluiten zelf hulp te organiseren of een melding te doen.

Een dierenarts moet afwegen of hij zelf, gelet op zijn competenties, verantwoordelijkheden en professionele grenzen, in voldoende mate effectieve hulp kan bieden of organiseren. In gevallen waarin dat niet of slechts ten dele het geval is doet de dierenarts een melding.

Als een dierenarts inschat dat zelf hulp bieden of zoeken de beste garanties geeft voor het verbe-

teren van de situatie en de bescherming van het dier, dan organiseert hij de hulp die daarvoor nodig is. Hij volgt dan de effecten van deze hulp en doet alsnog een melding als mishandeling of verwaarlozing niet stopt of opnieuw oplaat.

In alle andere gevallen doet hij een melding bij bestaande meldpunten zodat de signalen kunnen worden onderzocht en acties voor de bescherming van het dier in gang kunnen worden gezet. Bij het melden moet de dierenarts zoveel mogelijk aansluiten bij de feiten en gebeurtenissen die zijn waargenomen. Informatie uit de tweede of derde hand dient als zodanig te worden gemeld.

De melding wordt bij voorkeur door de dierenarts aangekondigd bij de diereigenaar. De dierenarts legt uit welke consequenties deze melding kan hebben voor dier en eigenaar. Als er ook na discussie tussen dierenarts en diereigenaar geen toestemming voor melding wordt gegeven, kan de dierenarts kiezen voor melding zonder toestemming van de eigenaar.

Met name wanneer vooraf wordt ingeschat dat melden een risico inhoudt voor de eigen veiligheid van de dierenarts, voor die van personeelsleden of van het dier (wanneer de patiënt uit zicht dreigt te raken vanwege een breuk van de vertrouwensrelatie) kan het beter zijn dat de dierenarts een melding doet zonder tevoren de eigenaar in te lichten.

Na de melding Van een dierenarts wordt verwacht dat deze ook na de melding alles zal doen wat binnen zijn mogelijkheden ligt om het dier of de dieren tegen verdere mishandeling of verwaarlozing te beschermen, uiteraard in overleg met de instantie waar de dierenarts de mishandeling of verwaarlozing gemeld heeft. De meldpunten trachten dierenartsen die een melding gedaan hebben, indien mogelijk, op de hoogte te houden van de ontwikkelingen van het onderzoek en de acties die daar uit voort vloeien.

Bijlage II

Melden

Voor het melden van dierenmishandeling dient zoveel mogelijk te worden aangesloten bij bestaande structuren^{†††}. Op dit moment zijn dat voor het melden van mishandeling en verwaarlozing van **gezelschapsdieren en paarden**:

- De Landelijke Inspectiedienst van de Dierenbescherming
www.inspectiedienst.dierenbescherming.nl
Telefoon: (088) 81 13 113
voor vragen van 9.30 tot 17.00 uur.
Telefonisch meldpunt: (0900) 20 21 210
(0,10 p/m, bereikbaar op werkdagen van 08.30 tot 18.00 uur).

Voor het melden van verwaarlozing van **landbouwhuisdieren**:

- Het vertrouwensloket preventie verwaarlozing landbouwhuisdieren
www.preventiedierverwaarlozing.nl
- De nvwa
www.nieuwewwa.nl
Telefoon: (045) 546 62 30
(24 uur per dag te bereiken).

Bij vermoedens van **andere vormen van huiselijk geweld**:

- Het Advies- en Meldpunt Kinder-
mishandeling
www.amk-nederland.nl
Telefoon: (0900) 123 12 30.
- Steunpunt Huiselijk Geweld
www.shginfo.nl
Telefoon: (0900) 126 26 26.

Anonieme meldingen van strafrechtelijke aard:

Meld Misdaad Anoniem
www.meldmisdaadanoniem.nl
melden kan alleen telefonisch (0800) 700 00
dagelijks van 0.800 tot 24.00 uur.

Voor algemene ondersteuning bij de toepassing van deze meldcode:

KNMVD
www.knmvd.nl
Telefoon: (030) 634 89 00.

††† De ontwikkelingen rond de oprichting van een speciale eenheid dierenpolitie conform regeerakkoord kabinet Rutte zijn bij het

opstellen meldcode nog buiten beschouwing gelaten omdat er nog onvoldoende duidelijkheid was.

Bijlage III

Dierenmishandeling herkennen

Voor het functioneren van een meldcode is het vereist dat dierenartsen dierenmishandeling kunnen herkennen. De meeste verwondingen bij dieren ontstaan door incidenten zonder dat er sprake is van dierenmishandeling. Wanneer een dierenarts echter geconfronteerd wordt met een verwond dier waarvan de klinische symptomen niet in overeenstemming zijn met de anamnese dan behoort dierenmishandeling in de differentiaaldiagnose te worden opgenomen.

‘Non accidental injuries’ (NAI) zijn verwondingen die niet simpel veroorzaakt zijn door een ongeluk maar opzettelijk zijn toegebracht. Bij het herkennen hiervan gaat het meestal niet alleen om de aard van het letsel, belangrijker is vaak de anamnese. Het verhaal van de eigenaar en de omstandigheden waaronder het letsel is ontstaan, kunnen belangrijke aanwijzingen bevatten voor dierenmishandeling.

Diagnostische indicatoren

De belangrijkste aanwijzingen voor NAI zijn¹³:

- De anamnese is inconsistent met het letsel;
- Er bestaat discrepantie tussen de anamnese van verschillende betrokkenen;
- Herhaalde verwondingen;
- Type verwonding;
- Gedrag van de eigenaar;
- Gedrag van het dier.

Andere aandachtspunten zijn:

- Er wordt iemand aangewezen als dader;
- Er is een voorgeschiedenis van eerdere verwondingen of sterfte van andere dieren;
- Er is een vermoeden van huiselijk geweld;
- De leeftijd, ras en geslacht van het dier.¹⁴

Hierbij dient te worden opgemerkt dat het diagnosticeren van NAI lastig is. Niet één enkele van bovenstaande aanwijzingen is doorslaggevend voor de diagnose maar eerder een combinatie van factoren die bovendien kunnen wisselen.

Syndroom van Munchhausen by proxy

Mensen die leiden aan het syndroom van Munchhausen by proxy, veroorzaken aandoeningen of wonden ziektes voor bij hun kinderen en/of (huis)dieren. De intentie van de eigenaar is het krijgen van aandacht en sympathie. Ook dieren kunnen soms het slachtoffer zijn. De diagnose van dit type mishandeling is erg complex en controversieel.

Verslaglegging in patiëntendossier

Voor het doen van een melding is het belangrijk dat waarnemingen en feiten uit anamnese en klinisch onderzoek goed worden gedocumenteerd in het (digitaal) patiëntendossier.

Dit begint bij een goed signalement (dier-soort, ras, geslacht, leeftijd, chipnummer, uiterlijke kenmerken).

In de anamnese is speciale aandacht voor de toedracht belangrijk. Wat is er precies gebeurd en wanneer, en wie waren erbij betrokken? Noteer de verklaring en eventueel opvallend gedrag van de eigenaar zorgvuldig in het dossier. Check eventueel met het verhaal aan de balie bij aanmelding van de patiënt.

Verder moeten alle relevante gegevens van het lichamelijk klinisch onderzoek en eventuele aanvullende onderzoeken nauwkeurig worden omschreven. Andere zaken van belang zijn bijvoorbeeld: gewicht en conditiescore, gedrag en eventueel pijnniveau.

Bij overleden dieren is een post mortem-onderzoek door een onafhankelijk pathologisch onderzoekscentrum wenselijk.

Een goede aanvulling bij de verslaglegging zijn foto's van het dier en de specifieke kenmerken of laesies. Bij het nemen van foto's is het verstandig een opname van het hele dier te nemen en een opname van de verwonding (met een liniaal of iets dergelijks voor inschatting van de grootte).

Tot slot is het verstandig om bij vermoedens van dierenmishandeling een aantal feiten te noteren die mogelijk in een latere verklaring voor de LID, n v w a of politie aan de orde kunnen komen, evenals de professionele mening van de dierenarts over de situatie:

- Waargenomen letsel/aandoening;
- Lichamelijke toestand dier;
- Emotionele en/of gedragstoestand dier;
- Mening over toedracht letsel/aandoening;
- Mening over benadeling gezondheid/welzijn;
- Mening of er sprake is van onthouding nodige zorg;
- Mening of dier pijn heeft;
- Inschatting prognose;
- Mening of letsel/aandoening verwijtbaar is aan eigenaar/verzorger.

Voor meer informatie over het herkennen van dierenmishandeling kan onder andere verwezen naar de volgende wetenschappelijke literatuur en publicaties:

- *Animal abuse and unlawfull killing, Forensic Veterinary Pathology*. Ranald & Helen Munro. Saunders Elsevier 2008 ISBN 978 0 7020 278 6
- *Battered pets: features that raise suspicion of non-accidental injury*. Munro HMC, Thrusfield MV. J Small Anim Pract. 2001; 42:218-226
- *Battered pets: non-accidental injuries found in dogs and cats*. Munro HMC, Thrusfield MV. J Small Anim Pract. 2001: 42:385-389

Een deel van deze informatie is ook te vinden in het dossier meldcode dierenmishandeling op www.knmvd.nl.

Met dank aan

Mevr. dr. N. Endenburg, departement dier, wetenschap en maatschappij, faculteit Diergeneeskunde Universiteit Utrecht

Mevr. drs. W.J.R. van der Lei, departement dier, wetenschap en maatschappij, faculteit Diergeneeskunde Universiteit Utrecht

Drs. L.J.den Otter, dierenarts te Rhoon

Mevr. dr. M.J. Enders, departement Klinische en Gezondheidspsychologie, faculteit Sociale Wetenschappen Universiteit Utrecht

Mevr. S. Vermeulen

Dr. J. Veling, Gezondheidsdienst Deventer en Loket Preventie Verwaarlozing Landbouwhuisdieren

Mevr. A.J. van Doorn, Dienst Regelingen ministerie EL&I

Literatuur

1. Zichtbaar beter, rol van de dierenarts voor algemeen belang. Raad voor Dierenaangelegenheden, mei 2009.
2. Motie Polderman en van Velzen 35011 nr. 27, vergaderjaar Tweede Kamer 2009-2010, 21-04-2010.
3. Beantwoording Hirsch Ballin, handelingen Tweede Kamer 2009-2010 80, misdrijven tegen dieren, 22-04-2010.
4. Basismodel meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, min. vws, DVC 90487, december 2009.
5. Meldcode Kindermishandeling, KNMG, september 2008.
6. Guide to Professional Conduct, RCVS, part 3 Annex c, 2003.
7. F. Ohl en L.J. Hellebrekers. Dierenwelzijn, de diergeneeskundige positie. Tijdschrift voor Diergeneeskunde, deel 134, afl. 18, 2009.
8. R.Munro & H.M.C. Munro. Animal abuse and unlawful killing, Forensic Veterinary Pathology. Saunders Elsevier, 2008.
9. Wetsvoorstel Wet Dieren, Eerste Kamer 31389 A, 15 december 2009.
10. Ontwerpbesluit houden van dieren, 22-2-2010.
11. P. Arkow. Child abuse, animal abuse and the veterinarian. J. Am. Vet. Med. Ass. 1994, 204, 1004-1007.
12. mr.drs. A. Vendrig. Beroepsgeheim. Tijdschrift voor Diergeneeskunde, deel 131, aflevering 4, 15 februari 2006.
13. H.M.C. Munroe & M.V. Thrusfield. Battered pets: features that raise suspicion of non accidental history. Journal of Small Animal Practice (2001) 42, 218-226.
14. H.M.C. Munroe & M.V. Thrusfield. Battered pets: non accidental physical injuries found in dogs and cats. Journal of Small Animal Practice (2001) 42: 279-290.

Colofon

Dit is een uitgave van

KNMVD 2011

Fotografie

Morguefile

Ontwerp en Lay-out

Bart van Raaij, Rotterdam